

hogy megfelel a magyar *ucczu*-nak. A 26. olv. 5. jegyzete nem teljes, mert egyáltalában a szűk látókörű, a korlátolt elméjű emberről is mondjuk, «nem lát tovább az orránál». Nem szabatos a 68. olv. 11. jegyzete, a 29-iket is (lőcslábú) jobban lehetne megmagyarázni. A «csülök», úgy tudom, nem «az alsó szárcsont», hanem a szarvasmarha körme [? Szerk.] (68. olv. 9. jegy.). A 72. olv. 13. jegyzetének értelmezése teljesebb is lehetne. A «sátoros ünnep», azt hiszem, nemcsak általában «nagy ünnep», hanem keresztény értelemben: pünkösöd (72. olv. 17. jegy.). Tudtommal a hajdinának nem »fehér» (a mit nemcsak a magyarázó, hanem maga Jókai is mond), hanem *rózsaszínű* virága van; én legalább csakilyent láttam (74. olv. 7. jegy.).

Mondjunk most még e tartalmilag jó könyv kiállításáról is egy-két szót. Szövegeit, a hol teheti, illusztrációkkal kíséri Badics. Számra, igaz, hogy csak 14 a könyv összes illusztrációja, tehát körülbelül csak fele a Lehr-Riedléinek, de míg ezek csak történeti olvasmányokhoz járulnak, addig Badics a közéletiekhez is — és igen helyesen — csatolt egy-két illusztrációt: hortobágyi gúlya, ménes. Kiállításuk is kifogástalan. Csak helyeselni lehet, hogy a szerző sorszámozással kíséri végig olvasmányait, valamint azt is, hogy a jegyzeteket borgis-szal szedette a nagyon elterjedt, de rosszalandó petit-szedés helyett. De a könyv nagyon fényezett papiroসা ellen állást kell foglalnom, mert ez, kivált az estéli foglalkozásnál határozottan szemrontó; azonfelül gyengének is találtam. A könyv nyomása egészben véve kifogástalan, mert igazi sajtóhiba alig van benne, és a mi van, talán részben a tollhibák rovására írandó. Ilyen tollhibáknak tartom: zárjelek (67. l. 6. jegy.); *vezényszó* (181. l. 6. jegy.); *vízépítésztnél* (183. l. 10. jegy.); *tanterv és utasítások* (az Előszóban), holott ez utóbbiak czimek.

Mindent egybefoglalva, Badics könyve bátran odaállhat az e fajta legjobbak mellé s azért nyereségnek tartjuk tankönyvirodalmunkra. Örvendő érdeklődéssel várom folytatását.

II. Halász könyvét hasonló okokból hasonló bizalommal fogadtuk, mint a Badicsét. Pedig mondják, hogy sok iskolai nyelvtanunk van. Ez a panasz, a mennyiben ki akarja zárni a további productiót e téren, nemcsak igazságtalan, hanem káros is lenne tankönyvirodalmunk fejlődésére nézve, ha híveket tudna szerezni. Ellenkezőleg azt kellene sürgetni (s ez lenne az ideális állapot), hogy minden szaktanár saját tankönyvét használja, mivel ez lenne a garancia, hogy szakmáját átgondolta, kellőleg megértette; mert, hogy alaposan ismerje, arról már a tanári szakvizsgálat, esetleg doctoratus, gondoskodik. De mivel nem minden szakember író is, sok tanár mindig rá fog szorúlni más szerkesztette könyvre, mint tanítása segítőjére.

Halász nyelvtanáról mindenekelőtt előre bocsátom, hogy ritka, szemkimélő nyomása ellenére is egyike legkisebb terjedelmű magyar nyelvtanainknak, mert a könyv csupa merő elmélet, — természetesen kiegészítve a megvilágító példákkal — olvasmányok nélkül. Csupán csak egyetlen egy olvasmányka van bevezetésképen, a melyen a szerző a nyelvtani bevezető fogalmakat megvilágítja. S ez az egy körülmény tette szükségessé, hogy szorosabban csatlakozzék Badics olvasókönyvéhez, a melyből példáinak javát merítette. De a csatlakozás ez ideig még csak külső; a pædagogia őrszelleme azonban egyesítse mielőbb szervesen az egymáshoz önként csatlakozókat.

Halásznak azon elvét, hogy a középoktatás legalsó fokának szánt módszeres nyelvtanát mondattani alapon írta meg, — a mint azt már egynéhány elődje sikeresen tette, — és hogy benne *csak a tényleg használt művelt köznyelvnek legfontosabb jelenségeit ismerteti*, csak helyeselni lehet. Elvéből kifolyólag ugyan csak helyesen tette, hogy az igeragozásról szóló tant a *cselekvés* és *idő* kategóriáinak megkülönböztetése nélkül nyújtja, egyszerűen jelen, múlt és jövő időt különböztetve meg; az ilyen a nyelvtörténetbe vágó fejtegetés nem is való a tanítás kezdő fokára.* Szintén csak helyeselhető, hogy a határozók tanát is egyszerűsítette, a mennyiben csak hely-, idő-, mód-, ok- és célhatározókat és mint ezek alfajait az állapot-, eszköz-, társ- és részes határozókat különbözteti meg. A magam részéről szeretném, ha Simonyi legújabb logikus és egyszerű határozó-felosztását nyelvtaníróink és tanáraink egyaránt magukévá tennék. Kevésbé helyeselhetőnek találok azonban, hogy a szerző a mondatrészek bemutatásához legtermészetesebb kiindulópontnak az *alanyt* találja. Nem is említve, hogy a nyelvtudomány szerint is a legeredetibb fogalmi kategória az igei állítmány, didaktikai szempontból sincs természetesebb kiindulópont, mint az igei állítmány tárgyalása, egyszerűen azért, mert a gyermek hall és olvas olyan igazán pusztáde mégis teljes értelmű mondatokat (megtörtént; megnézzük; leültek stb.), melyeknek csakis állítmányuk van, vagy legalább csakis az érzékelhető, míg igei állítmány nélkül csak elliptikus mondatok képzelhetők. Aztán meg mennyivel megfelelőbb a genetikai tanításnak, ha így kezdem a mondat elemzését: mi van? mi történt? mit tett? (esetleg többes számban) s válaszul kapom rá az állítmányt, a melyből aztán logikailag kapcsolatos kérdések alapján tovább fejtem ki az egész mondat szerkezetét, mint azzal a tartalmatlan kérdéssel nekiindulni az elemzésnek: ki — mi? Halász, hogy egyszer fölvetett elvéhez hű maradjon, talál ugyan e tekintetben más expedienst is, ő az alanyra így is kérdez: kiről —

* Erről nagyon is lehetne vitatkozni. Nem is a nyelvtörténetbe vág az. A szerk.

miről állítunk valamit? * Csakhogy mit felelünk rá, ha a mondat: hallgat? stb.

A szóképzést szerzőnk nem tárgyalja külön fejezetben, hanem, — a mint az a rendszeres nyelvtanokban szokás, — beilleszti az egyes mondatrészekről való fejtegetéseibe. Ehhez csak annyiból férhet szó, hogy ilyen időelőtti rendszeres tárgyalás mellett a szóképzés mint nyelvi jelenség nem fog oly élénken és tudatosan élni a gyermek lelkében, mint a ragozástól külön végzett módszeres tárgyalásban. A helyesírás szabályait a szerző Nyelvtana II. részében fogja közölni s ezt épen nem lehet kifogásolni, mert igazán mentül kevesebb elvont szabály a gyermeknövendéknek! Aztán meg egyik fontos, hogy, úgy mondjam, gyakorlati részét az orthographiának úgyis tárgyalja a szerző a Hangváltások a fölszólító módban cz. fejezet alatt és annyi a tanítás e fokán únos-untig elég a helyesírás elméletéből. A könyv *tárgyalásmenetét* didaktikai szempontból üdvözlöm. A szerző ugyanis e tekintetben nem vág a rendszeres nyelvtan feladatába, a mint a legtöbb (még legjobb) nyelvtanaink is teszik, a melyek t. i. a hangtán, szótan stb. felosztással a gyermeki elmének érthetetlen anyagot nyújtanak, hanem a helyett beszél előbb arról, a miben gondolkodni szoktunk: a mondatokról, az egyszerű mondat fajairól, fő- és mellékrészeiről és csak azután, mikor már elsajátították a mondatfaják főbb tudnivalókat, folytatja a további analysisit a beszédrészek, a szók alkata, szótagok és hangok, vagyis a beszéd legelemibb részei felé. Miután ez előzetes taglalás biztos alapot nyújtott a további sikeres synthetikus tanításnak, következik a beszédrészek mondatbeli szereplésének tüzetes tárgyalása. Az elméleti tanítást bezárja 22 írásbeli dolgozatnak jegyzéke, melynek ügyes egybeállításáért szintén elismerés illeti meg a szerzőt.

Egyes apróbb megjegyzéseim, melyek a könyv értékéből, mint-hogy ezt a legfelsőbb fokra helyezem, mitsem vonhatnak le, a következők: «Az összetett mondat vagy csupa főmondatokból, vagy fő- és mellékmondatból (hozzáteendő: esetleg több mellékmondatból is) áll» (3. l.). Értelemzavaró sajtóhiba: «Annak a beszédrésznek, mely csakis arra szcigál, hogy vele valami körülményt határozzuk meg stb. (9. l.). Nem szabatos s így zavarra szolgáltat okot ez a tétel: «Ha a kétjegyű mássalhangzó hosszú (azaz kettőzött), az írásban egyszerűsítjük s az első betűjét kétszer, a másodikat pedig csak egyszer írjuk» (14. l.). Egyáltalában feleslegesnek tartom még a tanítás e fokán a mássalhangzók ily részletes tárgyalását (még keménység és légység szerint is), mint a hogy azt a szerző teszi. Magyarázatra szorúl: «A valóságos személyek és tár-

* E kérdéssel akárhányszor a logikai alanyt kapjuk meg, nem a grammatikait.

gyak nevét *összevont* főnévnek nevezzük». Összevont mondatról hallott már a legtöbb gyermek az elemiben, könnyen meg is értette, mert hát «*össze van vonva*» stb., de hogy gondolna itt néhány útbaigazító szó nélkül a *concreta*? (Ennyita tanár is megmondhat. — A szerk.) Ugyancsak kiegészítésre szorúl az 58. lapon «a birtokos főnév» kifejezés is, melyről sem az előzményekben, sem itt nincs magyarázó szó téve.

Kiállítás, nyomás még megfelelőbb (különösen a papirostról értem), mint Badics könyvében.

Halász Nyelvtana méltó kiegészítője Badics könyvének s vele iskolai nyelvtanirodalmunk szintén csak nyert. Várva-várjuk mielőbbi teljes egybeforradásukat.

Nagyvárad.

DEMEK Győző dr.

Deutsche Zeitschrift für ausländisches Unterrichtswesen.

Herausgegeben von Dr. J. Wychgram. Lipese, R. Voigtländer. Évenként 4 nagy füzet jelenik meg. Egynek-egynek az ára 2 márka 50.

A múlt ősszel indult meg ez a folyóirat, a melyben bizonynyal örömmel lapozgat a pädagogia minden igaz barátja. Mert változatos képekben tárulnak fel lapjain Európa és Amerika minden országának nevelési és oktatási törekvései. A folyóiratnak mindenfelé megvannak a maga munkatársai, s mindegyik siet hosszabb-rövidebb cikkben hírt adni arról, hogy mi történik náluk. Így tehát e lapot méltán nevezhetjük a Magyar Pädagogia kiegészítő részének, mert ez, ámbár, nem zárkózik el a külföld pädagogiai mozgalmaitól elöl sem, első sorban mégis hazai anyagot hazai módon tárgyal. Kívánatos tehát, hogy e Zeitschriftnek akadjanak nálunk is olvasói, de munkatársai is, a kik pl. megakadályozzák azt, hogy a mi ügyeink az Ausztria dolgaival egy köpönyeg alatt tárgyalatassanak. A 2-dik füzetben ugyanis Österreich-Ungarn közös cím alatt találjuk az osztrák népiskolai statisztikát, a német nyelv tanításának eltörlését a budapesti népiskolákban és a felső kereskedelmi iskolák újjászervezését. Hogy ez utóbbi kis cikkben kizárólag a *magyar* kereskedelmi iskolákról van szó, azt csak a beavatott tudja. Nem kétkedünk, hogy a lap szerkesztője szívesen fog külön rovatot nyitni a magyar tanügynek, ha tévedésére figyelmeztetik munkatársai.

Az eddig megjelent két füzet tartalmából kiemeljük a következőket: Svájcz tanügye, Az École Normale Supérieure Párisban; Coëducation; A nevelés jelen állapota Angolországban; A legújabb mozgalmak a tanügy terén Észak-Amerikában; A kéz és szem képzése Franciaországban; A nő helyzete az angol egyetemeken. Mindegyik cikket olyan ember írta, a ki a vázolt viszonyokkal teljesen tisztában van, mert